

Јелена Марићевић

РЕКА ПОЕЗИЈЕ ТЕЧЕ ИЗ БАЈКАЛСКОГ ЈЕЗЕРА ДУШЕ

Ајтана Дрековић, *Анџара*, Награда „Милутин Бојић” за младе песнике, Библиотека „Милутин Бојић”, Београд 2018.

Пишући о пејзажима у књижевности, Душан Матић је изнео став по којем „открити ’свој’ пејзаж, било је то питање живота или смрти. И то пејзаж у његовом најконкретнијем детаљу. Било је то буђење свог сопственог стварног бића, његова жива манифестација”. Миливој Ненин је у чланку „Огреботина у времену: класицистички пејзаж” као важну поетичку црту класицистичког пејзажа навео „бекство од историјских реминесценција, као могућност заборава времена и места где се лирски субјекат налази”. У овим аспектима песничка књига *Анџара* Ајтане Дрековић приближава се класицистичком типу пејзажа, посебно ако имамо у виду Стеријин стих: „Прошлост је потекла моја к’о бурна планинска река”.

Ангара је, наиме, једина река која истиче из Бајкалског језера и протиче кроз сибирске пределе. Оно што је Дунав значео за песнике српске књижевности 18, 19. и 20. века, за песникињу је постала река на Далеком Истоку. Померање песничког фокуса са „једне од четири рајске реке” није тек произвољно. Ангара се као река утемељује као чврст симбол са којим се поистовећује двојница којој се обраћа лирски субјекат: „У првим јутарњим часовима / напушташ град, стварна и усамљена, // као што из најдубљег језера на свету / истиче само једна река” („Ангара”). У пределима песничке душе, као и на планети Земљи доминира вода: реке, језера, мора, океани.

За разлику од класицистичких пејзажистичких песника, али и метафизичких песника према којима унутар бића и душе човек носи лик

свемира, а микрокосмос је слика макрокосмоса, Ајтана Дрековић открива да је дубина њене песничке душе заправо слика наше планете, која, иако обилује водом, добија име Земља. Ако је Стерија певао да свако у себи носи „усева трулеж” и упућивао на пролазност живота и неминовност смрти, песникиња открива воду у нама, потенцијал за откривање сопства, буђење и рађање: „Као у вулкану / који се једном давно урушио у себе, / па умирио, // у долини моје нутрине / једно је језеро без имена // које сваког дана / стрпљиво чека јутарње кише / и слуша како се неометано / у капима сливају // низ падине моје / до мене саме” („Долина”).

Од 35 песама у књизи међусобно добро повезаних, може се издвојити неколико изразито успешних песама: „Ток”, „Панта реи”, „Бедуин”, „Говорим о води”, „Одраз”, „Асп”, „Пет кипариса”, „Кров”, „Утарп”, „Бунар жеља”, „Канал”. Песме се одликују једноставном концепцијом, теку спонтано и дискретно, готово класицистички, али носе поенту или обрт у виду неког песничког вира, као матићевски „детал” из којег проговара дубина тајне или истине о нама, а која се не види баш зато што је стално ту: „Једне вечери, / док смо разговарали / о народима прошлим, // кроз наш лик су, / у одразу на великим прозорима / ресторана, // споља, // ишли случајни пролазници / и нестајали пре него их опазимо” („Одраз”).

Такође, једноставност стила, а суптилна сугестивност ове поезије призива песнике неких не тек прошлих, већ древних времена. Као да је пред нама „одраз” поезије заиста „лишене историјских реминисценција”, поезије „од памтивека” коју је и даље вредно читати зато што носи клице универзалности. Поезија Весне Крмпотић одликује се једноставношћу и универзалношћу, црпећи инспирацију управо са Далеког Истока и егзотичнијих предела (Египат, Индија, Кина), источне философије живота, постојања и откривања стварности. Може се рећи да је утисак сличан и при читању поезије Ајтане Дрековић, чак и када кроз хераклитовско „Панта реи” песнички проговори о простој, а чудесној вези између „дванаест обезглављених костура” и лобање „међу речним камењем, / кроз чије је очне дупље протицала / вода. // И после смрти, / као за живота, / ова је глава наставила гледати како / ' све тече”.

Песма „Пет кипариса”, пак, написана је „по Хикмету”, Хазиму Хикмету (1902–1963), песнику чија збирка *Људски пејзажи из моје земље* постаје, чини се, предмет песничког дијалога са *Анџаром* Ајтане Дрековић. Ово запажање уводи, наиме, нови аспект у сагледавање песникињине пејзажистике, будући да пејзажи нису тек метафизички део унутрашњег путовања по земаљској планети људске душе или сопства, већ и тело постаје пејзаж, а на тај начин кроз тело (прсте и руке)

избија квинтесенција „бистрог осећаја” из песме „Не знам зашто”. Пет кипариса, дрвећа које се сади на гробљу, сагледаних као пет прстију носе у себи судбину оних који су „остали без ноктију (...) копајући себи земљу”. Тако се симболика задата насловом потврдила као неминовност и потрес судбине у коначници песме. С друге стране у песми „Аср” која јој претходи, практична и свакодневна, па и културолошка неравноправност десне и леве руке, које се третирају као да су људи, руковођени су песничким гласом који их саветује да остану „људи”: „О, руке моје, / о, неједнаке моје, / једнако правду чините!”.

А зашто све то? Да би потенцијално угледао „парче свог малог неба”, а то се постиже чак и нехотице уколико уме да се препозна – ако „бунар жеља” узме сунчане наочаре уместо новца, а човек не посегне да их извади. Или се, пак, мучно достиже и скупо плаћа као у потресној песми „Бедуин”: „Под пустињским небом / хиљаду душа – само једна жеља: // киша. // А кад једном падне / бедуин се мора / бранити од ње”. То је, поред осталог, један од одговора на питање како и зашто и даље песнички „говорити о води”.

Једна од антологијских песама Александра Ристовића, „Шекспирова смрт”, носи мисао о човеку као посуди у коју се улива и из које се непрестано излива вода, све док се посуда не разбије, тј. човек умре: „За то време извесна госпођа Дејк / износила је из собе и уносила у собу / различито обојене посуде. // Оне у које је чика Вилијем / мокрио, и оне из којих је пио / заслађену водицу”. У песми симптоматичног наслова „Говорим о води” вода се разбија: „Како је тешко носити мало воде (...) пунити и празнити. / На том путу могла би испарити, / просути се, стегнути, заледити, / исклизнути из кофе, низ нешто, / ка ничему. / Разбити се! / Вода која се разбија (...) откриваш да оно без чега не можеш / није ништа људско”. Док је код Ристовића тело посуда која се разбија, а душа – вода која се након смрти разлије, код Ајтане Дрековић вода „није ништа људско”, али може да се разбије као да је материјална ствар. Она је неопходна за живот, драгоцен и треба је чувати, као што се чува душа, јер можда наша душа борави у оне две трећине воде нашег организма, као што можда и душа наше планете живи у две трећине воде која прекрива површину Земље. Коначно, зашто песникиња бира баш реку Ангара? Вода Бајкалског језера може да се пије, а из ње само Ангара извире.